

Παραγωγή κειμένου

Υποστηρίζεται ευρέως ότι ενώ η ικανότητα προσαρμογής του ατόμου στις οργανωμένες κοινωνικές ομάδες συνιστά ένα από τα σημαντικότερα προσόντα αυτού, συχνά οδηγεί στην απώλεια σημαντικών στοιχείων της ιδιαιτερότητας του και στην πολύμορφη αλλοτρίωση. Σε ένα αποδεικτικό δοκίμιο διατυπώνετε τους λόγους που καθιστούν αναγκαία την ένταξη των ατόμων στις οργανωμένες κοινωνικές ομάδες. Επίσης, επισημαίνετε τις συνέπειες που έχει για το άτομο η αδυναμία του ή η απροθυμία του να προσαρμοστεί στο στενότερο ή ευρύτερο κοινωνικό του περιβάλλον.

Η κοινωνική ενσωμάτωση

Από τα πρώτα του κιόλας βήματα, το άτομο εντάσσεται σε διάφορες οργανωμένες κοινωνικές ομάδες, επιδιώκοντας να ικανοποιήσει τη διάθεσή του για κοινωνική προσφορά και αυτοπραγμάτωση. Η ένταξη του αυτή, είτε είναι ακούσια, ως μια αυθόρμητη πράξη-προϊόν πιέσεων ή και βαθύτερων αναγκών του ατόμου-, είτε είναι συνειδητή πράξη, ως εκδήλωση της ελεύθερης επιλογής ή επιθυμίας, τείνει να προσλάβει χαρακτηριστικά νομοτέλειας. Αναμφίβολα οι συνέπειες της κοινωνικής ενσωμάτωσης για το άτομο είναι κατά κανόνα θετικές, ωστόσο όμως υπάρχουν και αρνητικές, δεδομένου ότι η ενσωμάτωση απαιτεί συμβιβασμούς, υιοθέτηση σχημάτων ξένων προς την προσωπικότητα του ατόμου με υπαρκτό τον κίνδυνο της ομοιομορφίας και της κατάργησης της ατομικότητας.

Σε κάθε περίπτωση και χωρίς να προσδίδουμε αγελαία χαρακτηριστικά στην ανθρώπινη φύση, η ένταξη του ατόμου στις οργανωμένες κοινωνικές ομάδες αποδεικνύει την έμφυτη κοινωνικότητά του και ικανοποιεί την ανθρώπινη ανάγκη του συν-ανήκειν. Μέσα στους κόλπους των ομάδων το άτομο αναζητεί τις προϋποθέσεις για δημιουργική έκφραση και την απόκτηση ανεξίτηλων εμπειριών. Δε νιώθει ευτυχισμένος, παρά μόνο όταν την χαρά ή την ευτυχία του μπορεί να τη μοιραστεί ή και να την κοινοποιήσει στους άλλους. Παράλληλα αναπτύσσει τις κοινωνικές αρετές και συνειδητοποιεί τις ευθύνες του απέναντι στο κοινωνικό σύνολο, καθώς και την υποχρέωση από τις πράξεις του να μην απουσιάζει ποτέ η συνιστώσα ηθική.

Αναμφίβολα όμως το άτομο επιζητά τη σιγουριά και την ασφάλεια που εξασφαλίζει η κοινωνική ενσωμάτωση. Το οργανωμένο σύνολο μπορεί να παράσχει συναισθηματική, ψυχολογική αλλά και υλική στήριξη σε περίπτωση κινδύνου, απειλής ή κάποιας αυθαιρεσίας. Η ομάδα απλώνει ένα προστατευτικό δίχτυ πάνω στα μέλη της, εξασφαλίζοντας τις προϋποθέσεις για επαγγελματική πρόοδο με την προάσπιση των ατομικών αλλά και των συλλογικών τους δικαιωμάτων. Σε κάθε περίπτωση, λοιπόν, δεν λείπουν οι αρωγοί ή οι συμπαραστάτες, όταν το άτομο βρεθεί σε δυσχερή θέση, περάσει κάποια δοκιμασία ή από διάφορους αστάθμητους παράγοντες καταστεί αναξιοπαθές.

Εκτός από τα παραπάνω, στους κόλπους των ομάδων το άτομο είναι σε θέση να απολαύσει τα κοινωνικά αγαθά, όπως υγεία, παιδεία, ψυχαγωγία, δικαιοσύνη, ασφάλεια αλλά και τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν αντανάκλαση των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων του ατόμου. Οι οργανωμένες κοινωνικές ομάδες, είτε είναι θεσμοθετημένες είτε άτυπες, έχουν τεράστια ισχύ και εγγυώνται την επιτυχία των δίκαιων συλλογικών διεκδικήσεων, αλλά και την προστασία από τις κρατικές αυθαιρεσίες.

Αναμφίβολα θα πρέπει το άτομο να μην αποβάλλει τα γνήσια χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του και να διαπνέεται από ανθρωπιά, δεδομένου ότι η ένταξη σε κάποιες ομάδες οδηγεί στο φανατισμό και στην τυφλή βία. Τέτοιες ομάδες εκτρέφονται γύρω από το χώρο του ποδοσφαίρου αλλά και άλλους χώρους και η δράση τους είναι επιβλαβής. Η προσωπικότητα ισοπεδώνεται, λειτουργεί η ανωνυμία και η μάζα εξυψώνεται σε υπέρτατη αξία. Ο ρόλος της παιδείας θα πρέπει να είναι καταλυτικός και να θωρακίζει το άτομο με όλες εκείνες τις αξίες και τα ιδανικά που θα το καταστήσουν ικανό να αντιστέκεται στον πειρασμό της ένταξης σε τέτοιου είδους ομάδες.

Κι ενώ τόση σπουδή δείχνει η πλειοψηφία των ανθρώπων για ένταξη σε οργανωμένες ομάδες, στον αντίποδα υπάρχει κάποια ικανή μάζα ανθρώπων που, είτε αδυνατεί είτε δεν επιθυμεί την κοινωνική ένταξη με συνέπειες οδυνηρές τόσο για την κοινωνία όσο κυρίως για τα ίδια τα άτομα.

Το τίμημα της άρνησης είναι συνήθως βαρύ για εκείνα τα άτομα που, είτε για ιδεολογικούς λόγους είτε από αλαζονεία ή λανθασμένη εκτίμηση, επιλέγουν το δρόμο της μη ενσωμάτωσης και της σύγκρουσης με το κοινωνικό κατεστημένο. Με γνώμονα ότι με τον τρόπο αυτό διατηρούν την πνευματική τους ελευθερία, αλώβητη την προσωπικότητά τους και ανέπαφη την ατομικότητά τους, έρχονται αντιμέτωποι με δυνάμεις που αποδεικνύονται πολύ ισχυρές. Έτσι, λοιπόν, τα άτομα αυτά βιώνουν την απόρριψη, τον αποκλεισμό, τη χλεύη ή και την ειρωνεία, περιβάλλονται με το στίγμα του ιδιόρρυθμου ή του γραφικού και ωθούνται στο περιθώριο. Αυτή η κοινωνική σκληρότητα και αναλγησία δεν υπαγορεύεται τόσο από την αίσθηση ότι τα ανένταχτα άτομα αποτελούν απειλή, όσο γιατί θεωρούνται ξένο σώμα ως προς την κοινωνία μας και γιατί πάντα υπάρχει ανάγκη για αποδιοπομπαίους τράγους.

Εκτός από αυτούς που συνειδητά αρνούνται την ένταξη σε ομάδες, επειδή «θολώνει την όρασή τους» και περιορίζει τους ορίζοντες, υπάρχουν και κάποια άτομα που πράττουν το ίδιο, αλλά από εσωστρέφεια ή αγοραφοβία. Τα άτομα αυτά κατά κανόνα αντιμετωπίζουν ψυχολογικά προβλήματα, έχουν προβληματική συμπεριφορά και παρουσιάζουν αδυναμία προσαρμογής στα κοινωνικά δεδομένα. Βαθμιαία απομονώνονται, οδηγούνται στην κατάθλιψη και τον ψυχικό μαρασμό, υιοθετώντας ενίοτε και αυτοκαταστροφικές λογικές. Η κοινωνία οφείλει να είναι ανεκτική απέναντί τους, να τα αγκαλιάσει και να προσπαθήσει υπομονετικά να τα ενσωματώσει λειτουργικά στους κόλπους της.

Ανακεφαλαιώνοντας θα λέγαμε ότι η αναγκαιότητα της κοινωνικής ενσωμάτωσης υπαγορεύεται τόσο από τα οφέλη που ως αντίδωρο επιστρέφουν στο εντασσόμενο άτομο, αλλά και από τις επώδυνες συνέπειες που προκύπτουν από την απόρριψή της. Αν, όπως έλεγαν οι αρχαίοι, η ισχύς βρίσκεται στην ένωση, τότε αυτή η ένωση θα πρέπει να προκύπτει ως άθροισμα προσωπικοτήτων και όχι απρόσωπων αριθμών. Το ευκαίο θα ήταν το άτομο να μην προχωρά άκριτα στην κοινωνική ένταξη, αλλά να προσπαθεί να αποφύγει, στο μέτρο του εφικτού, την ισοπέδωση, την ομοιομορφία, την αλλοτρίωση προασπίζοντας την πνευματική του αυτονομία και την ηθική του ελευθερία στα όρια της ατομικότητάς του.

Στάθης Παπακωνσταντίνου